

Annika Sølvará

Stjóri fyri
Granskingarráðið

Forvitin er fegin!

Muður mælir tað, sum hjartað er fult av – og beint nú stendur at breyta her við fyrireikingum til Vísindavøkuna. Nú komið er á detaljustigið “leiga forleingjarar, tjekka at helium og kaka verður leverað til tíðina, minnst til vásaklæðir tá básarnir skulu setast upp”, nærkast av álvara at vera klárt.

Hetta er ein tann stuttligasta arbeiðsuppgávan, sum eg yvirhøvur havi havt framíhjárættin at fáast við. Frá einum rættiliga vanligum vísindaligum tiltaki við trimum fyrilestrum eitt kvøld fyri 6 árum síðani, hefur Vísindavøkan vaksið seg til eitt ovurstórt tiltak við tilboðum til stór og smá, álvara og gaman. Tað eru nógv gott við hesum tiltakinum, men tað allar stuttligasta er, at øll sum eru við, bæði lutakarar og gestir, eru so positiv. Orsøkin er eftir mínum tykki einföld. Hetta er eitt tiltak, sum gevur meining, tað byggir brýr og økir vitanina í samfelagnum. Almennu vitanina um gransking og vitanina í granskingarumhvørvinum um, hvat rørir seg í almenninginum.

Í ár er evnið Matur í víðastu merking, til búkin, sjálv-sagt, tað er tað fyrsta flestu hugsa, men eisini matur til heilan, bæði bókstavliga og í fluttum týðningi. Tankin er at fáa lýst hugtakið mat úr øllum hugsandi sjónarhornum.

Ein orsøk er at nógvir granskarar í Føroyum arbeiða við mati úr ymsum sjónarhornum. Ein onnur er, at hetta er eitt evni, sum hevur stóran almennan áhuga. Er tað nakað, sum er savnandi, so er tað matur. Vit elska at eta, serliga tá vit eru saman við øðrum. Nógvan mat, góðan mat, øh, eg meini ... lekran mat. Vit seta okkum við búgvíð borð, eta og tosa um mat, um hvussu gott tað er, hvussu vit ikki áttu at etið meira og fáa okkum uppá aftur.

Kjak um mat, hvat er gott og hvat er ringt, hvat er skilagott og hvat er heilsugott, finst allastaðni í dag. Um borðið, í miðlunum, í framleiðslu og so framvegis. Nógv av hesum kjaki er grundað á gransking og granskingarúrslit, men eisini á egnar royndir, fatanir og fordómar.

Okkurt av tí, sum stóð í Vísindavøkublaðnum, hevur longu elvt til heitt kjak á Facebook og aðrastaðni. Greinin um grind sjálvandi, tað er altíð hon, sum loypir øði í - fólkið. Meira og minni sakligir spurningar verða settir við granskingarúrslit og tilmæli.

Tað er ein sonn fragd at síggja kjakið, tí breiður áhugi og kjak um aktuella gransking er eitt av beinleiðis endamálunum við Vísindavøkuni. Gævi at fólk fara at sita undir fleiri av granskingarúrslitunum, sum koma fram, ikki bara í sambandi við grind, men alt møguligt, og bjóða av við spurningum av øllum handa slagi. Á tann hátt mugu granskarar kýta seg, bæði við nærlagdari gransking, við dyggum vísindaligum útgávum og við góðari og neyvari almennari kunning. Hetta styrkir alt um granskingina og vitanina.

Kjarnin í allari gransking er nettup áhaldandi at undrast, ivast, venda, snara og seta spurningar og aftur spurningar, bæði við tað ókenda og við fyribils svarini.

Gransking gevur vitan. Vitan er vald. Vitan skapar gróðrarbotn fyri vøkstri. Eitt gamalt orðatak sigur at Sjáldan er er forvitin fegin. Hetta haldi eg er fjas, eg haldi beint øvugt, at Forvitin er fegin!

KJAK

Viðmerkingar og lesarabrøv til Sosialin skulu sendast til teldupostadressuna:
post@sosialurin.fo

Leikluturin hjá embætis-verkinum at tryggja rættarsamfelagið

Kristina Samuelsen
advokatur

Í grein fyrr í mánaðinum setti eg spurnartekin við, hvat vit skulu hava embætisfólk til. Her vil eg royna at koma spurninginum eitt sindur nærri við eini lýsing av nøkrum persónsímýndum.

Jeronimus og Politicus eru ímyndir, ið lýsa ytstu mörkini, tá tað kemur til dygdir hjá embætismonnum. Samstundis kann man kanska siga, at Jeronimus er verji hjá rættarsamfelagnum, meðan Politicus er verji hjá demokratinum.

Jeronimus umboðar tær fyrr kendu klassisku embætismannadygdirnar sum sakkunnleiki, lögfrøðiligan rættleika, fakligheit, nærlagni og rættartrygd. Jeronimus skilir eisini týðningin av at verja tær klassisku dygdirnar. Hann er verji fyri, at

reglur verða yvirhildnar og garantur fyri sakkunnleika og kontinuiteti. Samstundis er hann eisini garantur fyri, at eingin kann seta spurnartekin við, um tað, sum fer fram, er lógligt. Men hann hevur eisini nakrar neiligar síður. Hann er sera upp-tikin av at verja tað verandi og vísa á hvørjar forðingar kunnu vera fyri politiskum ætlanum, heldur enn at finna loysnir. Sær sjáldan fyrimun við broytingum og hevur sum motto: "Vera sum tað er, verða sum tað var".

Jeronimus bleiv í 80- og 90-unum lutvíst trokaður burtur av Politicus, ið leggur dent á tey politiskt-taktisku atlitini. Leikluturin hjá Politicus er at vera kreativur mennari av hugskotum og vera politiskur ráðgevi. Hann leggur størri dent á politiska innlving og "gefühl" enn lögfrøðiligan rættleika. Fer fyrst eftir tí røttu politisku loysnini og spyr so aftaná – um hann yvirhøvur minnist til tað – um loysnin er í samsvari við lóg og rætt. Er tað ivasamt, so halar hann í elastikkið.

Í tí reint demokratiska samfelagnum eigur embætismaðurin einans at vera tænnari hjá tí politisku leiðsluni.

Men í og við at vit ikki bara liva í einum demokratiskum samfelagi, men eisini í einum rættarsamfelagi, so liggur tað ein skylda á embætismanninum at raðfesta rættarsamfelagið og kravið um sakkunnleika hægri enn demokratið. Rættarsamfelagið er grundvøllurin undir okkara konstitutionella demokratið.

Tað er ein avbjóðing, og ofta sera trupult fyri embætisverkið, at lyfta sína skyldu at raðfesta rættarsamfelagið. Serliga um móguleikarnir fyri almennum innliti í tær politiskt-fyrisitingarligu avgerðarmannagongdirnar eru vánaligir, ella um tað innan-hýsis í fyrisitingini ikki er vilji til at kjakast opið um trupulleikar.

Hinvegin skal man eisini taka atlit til, at um embætisverkið ikki vil veita politisku skipanini tað vørna, sum politiska skipanin ynskir at fáa, so vilja politikararnir finna aðrar veitarar (antin eksternar ráðgevar ella internar politiskar ráðgevar). Hetta skal so setast upp ímóti tørvinum á at varðveita integritetin og trúvirðið hjá embætisverkinum.

Politicus kann sostatt tryggja, at tað ber til at varð-

veita skipanina, vit hava við ikki politiskum embætismonnum. Men tekur hann yvir, so er vandi fyri, at vit missa rættarsamfelagið.

Avbjóðingin er at finna ta røttu javnvágina millum Jeronimus og Politicus, bæði hjá tí einstaka embætismanninum, men í øllum førum í embætismannaskipanini sum heild.

Skipanin virkar ikki, tá Politicus tekur yvir, og alt kann og skal metast við grundarlagið í politiskum atlitum, og tá reglur og fak-kunnleiki verða togaðar og bendar eftir umstøðunum. Vandin við Politicus er ein ov stór politisk undirbrotligheit og eitt ov ringt fakligt mót-spæl. Tí er tað av stórum týðningi at geva dygdunum hjá Jeronimusi rúmd. Tað er strævið, men annars gongur galið.

Við íblástri, og lutvíst sum beinleiðis týddar endurgevingar, úr greinini: "Samspillet mellem politikere og embedsmænd" hjá professor, dr. Jur. Jens Peter Christensen við Aarhus Universitet í útgávuni: "Etik, ansvar og værdier i den offentlige sektor"; Finansministeriet; ár 2000.

Rusjibanar setast upp í svimjihøllini

Bogi Andreassen
býráðslimur
Fólkaflókkurin

Svimjihøllin í Havn eigur eisini lutvíst at verða baðil-land við rusjibanum. Eg havi tikið hendan spurningin upp í samráðingunum um iløgu-ætlanina hjá Tórshavnar kommunu næsta ár

Tað er høgt til loftið og vítt

til veggja í snotuligu svimjihøllini í Havn, og tí ber helst til at seta upp vatnrusjibanar í hesi frálíku høll, uttan at onnur svimjing í høllini verður nervað stórvegis.

Eg havi lagt uppskot fyri býráðið um at seta pengar av til at kanna móguleikarnar fyri at hava bæði svimjihøll og baðiland við rusjibanum undir sama taki í Gundadali. Tað er mín fatan, at flestu býráðslimir taka undir við slíkari verkætlan. Eg havi áður alment borið fram, at høvuðsstaðurin eigur at leggja rygg til eitt serstakt baðiland, sum er eitt sunt og mennandi átak fyri allar aldursbólkar í Tórshavnar kommunu og kring allar Føroyar. Her kunnu fólk røra seg

og hvíla seg, alt eftir hvør tørvin hjá tí einstaka er.

Ásannandi at tað neyvan fæst undirtøka fyri at byggja eitt sjálvstøðugt baðiland t.d. í Hoyvík, tí kostnaðurin verður ov høgur, mæli eg til, at vit royna at byggja um í verandi svimjihøll, so rusjibanar kunnu setast upp har.

Eg hugsí, at rusjibanarnir eitt nú kunnu setast soleiðis, at teir renna út í annan av teimum smáu hyljunum í svimjihøllini. Tann hylurin hevði so verið tikin frá teimum smærru børnunum, men bæði størri børn, tilkomin og eldri høvdu ístaðin fingið gleði av nýggju rusjibanunum – kanska triggir í tali.

Eg mæli til, at farið verður til verka beinanvegin at kanna

eftir, hvussu umfatandi ein slík verkætlanin er, so gongd fæst á sum skjótast.

Svimjihøllin í Gundadali hevur tænt bæði havnarborgarum og øllum Føroya fólki væl í nógv ár, og stundin er komin at menna virksemið í høllini við millum øðrum hesum singlibreytum, sum seta futt í bæði ung og gomul.

Eg eri kortini av teirri fatan, at virksemið og góði hýrurin, sum eru í høllini í dag, ikki verða nervað ov nógv hesi verkætlan. Tað skal sjálvandi fyrst og fremst verða pláss fyri bæði ungum og gomlum í svimjihøllini, so vit øll kunnu kenna okkum væl í hesi frítíðarperlu mitt í høvuðsstaðnum.